

Лисенко С. А., Віценчик А. В.

ПРОБЛЕМА ТВОРЧОСТІ У РОЗВИТКУ ЗАРУБІЖНОЇ НАУКОВОЇ ДУМКИ

Проблема творчого розвитку особистості в сучасному світі стоїть гостро. Для сучасної стратегії вітчизняної освіти характерне прагнення до розкриття творчих здібностей кожної особистості, без чого неможливий рух суспільства вперед.

Дослідженню проблем творчості та розвитку творчих здібностей людини присвячено праці таких вчених і науковців: Г. Гарднера, Г. Гільфорда, Г. Жолі, Дж. Рензуллі, Р. Стенберга, Л. Тейлора, Л. Термена, П. Торренса, Л. Холла та ін.

Поняття творчості у науковій літературі неоднозначне. Ми вважаємо, що творчість – це спосіб світобачення й самовираження як засіб пізнання і практичного перетворення дійсності – «створення духовних і матеріальних цінностей».

Витоки цього поняття знаходимо у ідеях Сократа, який спонукав до творчості системою словесних “живих” методів: “сократової індукції”, “сократової іронії”, евристичної бесіди, діалогу. Його послідовники Платон, Аристотель, Квінтіліан, Цицерон та інші на основі принципів всебічного гармонійного розвитку, добровільності, свободи, прагнення особистості до самовдосконалення підготували основу для розуміння важливості означеної проблеми мислителями пізніших епох.

У ХІХ ст. виникло питання, що не знайшло розв’язку й до наших часів, – які фактори є визначальними у формуванні творчої особистості: біологічні – вроджені задатки, особистісні – психічні якості, риси характеру, власні зусилля (праця), чи соціальні – близьке оточення (сім’я, навчальний заклад тощо) або суспільство (ідеологія, вимоги до освіти, професіоналізму, діяльності та ін.).

Дискусію з цього питання розпочав Ч. Дарвін, стверджуючи, що завжди є люди, які пристосовуються до комплексу умов життя щонайкраще. Пріоритетність генетичної зумовленості творчих здібностей, розуму прагнув довести й Ф. Гальтон у роботі «Спадковість таланту» (1869 р.). Це заперечував критик біологічної теорії Г. Жолі, який вважав, що навколишнє середовище значно сильніше за природній фактор впливає на розвиток творчих здібностей. Дж. Рензуллі більш категоричніше називав головними факторами оточення та індивідуальні риси особистості – самосвідомість, сміливість, характер, інтуїцію, прагнення до успіху, віру в свої сили, енергія, почуття впевненості тощо.

Для подальших досліджень проблеми творчості характерним було ототожнення інтелектуальних здібностей з найпростішими психофізичними функціями людини. На основі поглядів Ф. Гамільтона Дж. М. Кеттел (1885 р.) розробив серію спеціальних процедур (тестів) з вимірювання гостроти зору, слуху, чутливості до болю, часу динамічної реакції та ін., що підкреслювали розбіжності між людьми. Наступну серію тестів у вигляді 30 вербальних та невербальних завдань, розташованих у порядку зростання складності, розробив А. Біне.

Взявши останній тест за основу, Л. Термен (Стенфордський університет, США, 1910 р.) розробив новий тест – «шкалу Стенфорд-Біне», а в 1916 р. – метод перевірки розвитку інтелекту (IQ). Подальші дослідження Л. Термена привели до висновків: високий показник творчості зберігається впродовж усього життя; довершеності такі люди досягають у зрілому віці; досягнення у більшості випадків залежать від соціальних факторів. Подальші дослідження проблеми творчості були проведені Л. Терстоуном, Дж. Гілфордом, Г. Гарднером, Д. Векслером та ін.